

[İzmir Haber](#) [Ekonomi](#) [Politika](#) [Spor](#) [Teknoloji](#) [Yaşam](#) [Türkiye](#) [Resmi İla](#)

Yapay zekâ ve oligarşi 4

MEHMET GÜN

29.07.2025 - 13:19
YAYINLANMA

29.07.2025 - 13:19
GÜNCELLEME

Paylaş

A⁻

A⁺

Yunanistan'ın eski başbakanlarından Yorgo Papandreu'nun düzenlediği Sympozyumları'nın 27'ncisi, 13-17 Temmuz 2025'te, Yunanistan'ın Skiathos adasında gerçekleştirildi. Sempozyuma, Daha İyi Yargı Derneği adına katıldım, oligarşi ile ilgili panelde bir sunum yaptım. Afrika, Avrupa, Birleşmiş Milletler ve Avrupa Birliği'nden uzmanlar ve politikacıların katıldığı sempozyumun ana teması ““Pandora'nın Paradoksu: Çalkantılı Bir Dünyada Umudu Keşfetmek. Barış, Demokrasi ve Dayanıklı Topluluklar Yetiştirmek”ti.

Halkın iradesinin bastırıldığı, azınlığın çıkarlarının ön plana çıktığı oligarşi, devletteki devasa siyasi ve ekonomik gücün zamanla siyasetçiler, bürokratlar, zenginler veya güçlü aileler gibi küçük bir seçkinler grubunun elinde yoğunlaşmasıyla oluşuyor.

Liberal demokrasilerde oligarşi, genellikle ekonomik gücün siyasi etkiye dönüşmesiyle oluşur. Sosyalist devletlerde ise oligarşi, genellikle bürokratik elitlerin veya parti içindeki güç odaklarından

geçirmesiyle oluşur. Sovyetler Birliği'nde Komünist Parti'nin üst kademesinden oluşan elitler, 1991 çöküşü sonrasında yeni oligarklara dönüştü. Çin'de ise Komünist Partisi içindeki küçük bir grubun (Merkezi Komite) egemenliğiyle oligarşi oluştu.

Eflatun ve öğrencisi Aristo, daha antik çağda iken demokrasilerin oligarşiye dönüşme sorununu öngörmüş ve tedbirler önermişler. Eflatun oligarşiye karşı aristokrasiyi önerirken, Aristo demokrasinin tiranlığa dönüşme tehlikesini oligarşi ile dengelemeyi, hukukun üstünlüğüyle güçlendirmeyi savunmuş. Eflatun, ideal devlet için adaleti sağlayacak, yöneticileri hak yararına zorlayacak yasalar, bilgelik ve erdemin birleşimini savunurken, Aristo devlette hukukun egemen olmasını ve adaleti, tarafsız, bağımsız ve erdemli yargıçların sağlayabileceğini, demokrasinin hukukun üstünlüğü ile güçleneceğini savunmuş.

Mustafa Kemal Atatürk'ün liderliğinde Kurtuluş Savaşı'nı kazanarak cumhuriyetimizi kuran, kendilerine güç kazanmak için değil kapitülasyonlar nedeniyle zaten ekonomik olarak geri kalmış ve elindeki avucundakini savaş sırasında kaybetmiş olan halkı hızla geliştirerek kalkındırmak için çabalayan idealist kadrolar, Eflatun'un "Bilge Krallar" betimlemesi ile kıyaslanabilir.

İkinci Dünya Savaşı'nın sürdüğü 1940'lardan, 24 Ocak 1980 kararları ile serbest piyasa ekonomisine geçilip devletin ekonomiden büyük oranda çıktığı 1990'lı yıllara kadarki 50 yıllık dönemde, Türkiye'de siyasetin ülkedeki ekonomik gücü dağıtır hale geldiği söylenebilir. Bu dönemde gittikçe palazlanan zengin kesim ile devlet politikalarını belirleyen siyasetçiler ve vesayet kurumlarının ilişkisi, siyasetçilerin seçmenlerden aldıkları oy ve mecliste elde ettikleri sandalye oranlarına paralel ve görece inişli çıkışlı olmuştur.

Öte yandan siyasi partilerin demokratik olmadığı, lider sultanı, merkezi yönetim yetkileri ve arkaik delegelik sisteminin suistimal

edilmesi ile parti yöneticilerinin küçük bir elit grubun elinde kaldığı konusunda çok sayıda akademik eser mevcuttur. Siyasi ve ekonomik güce küçük bir grubun hâkim olduğu bu ortamda, Türkiye’de temelde siyasetçiler ile işinsanlarından oluşan bir oligarşi olduğu sonucuna varmak zorunludur.

Yargı sistemi, mevcuttaki haliyle, siyasetçileri halk yararına sınırlandırma, diğer bir deyişle oligarşiyi, Aristo’nun tarif ettiği gibi hukukun üstünlüğü ile dengeleme gücüne sahip değil. İyi bir idari yargı sistemi bulunmasına ve kararları herkesi bağlayıcı olan Anayasa Mahkemesi’nin varlığına rağmen yargı sistemi etkin değil. Anayasa Mahkemesi’nin kanunların anayasaya uyarlık denetimi, oligarşik kesimlerin iptal davası açmasına bağlı. İdari yargının işlevi yürütmenin karar ve işlemlerinin anayasaya aykırı olabilen yasalara uyumunu mükemmelleştiriyor.

Enflasyonun zıplatılması, kökünde yargının tam bağımsız ve de yetkin olmadığı için, büyük altyapı yatırımlarında yaratılan katma değer bir çırpıda büyük iş insanlarına verilmesi, tarım arazilerinin imara açılması, emsal artışı gibi büyük rant yaratan siyasetçilere yargının müdahale edememesi, zaten hiç yetkisi olmadığı içindir. Oligarşinin beslendiği yolsuzlukla mücadele etmekte yargının eli kolu, soruşturma izinleri ile bağlanmıştır.

Yapay zekâ vasıtası ile on binlerce kişinin tercihlerini toplayıp süzerek, kısa zamanda kollektif ve etkili karar almak mümkün. Bu teknoloji hali hazırda birçok kamu hizmeti için kullandığımız e-devlet sisteminde kolayca hayata geçirilebilir. Bu teknoloji ile siyasi partilerde oligarşiye neden olan delegelek sorunu çözülebilir, böylece siyasi parti tabanları aktif olarak parti yönetimine dahil edilebilir ve yöneticilerin keyfi karar almaları kolayca önlenabilir. Bunu meclisin çıkaracağı kanunlara halkın katılımını sağlamak için de kullanmak mümkün.

İnsanlığın bugüne kadar biriktirdiği bilgilere saniyeler içinde erişme

imkânı veren yapay zekanın kötü niyetle de kullanılması mümkün. Yapay zekanın iyi amaçlar için kullanılmasını sağlamak da için de Aristo'nun savunduğu gibi, demokrasiyi oligarşiye karşı dengeleyip güçlendirmek içinde hukukun üstünlüğüne ve bağımsız, etkin ve verimli çalışan yargıya, bilge ve yetkin hâkimlere ihtiyaç var.

Ancak, Skiathos'taki sempozyumda altı çizildiği üzere, en başta bu kritik görevi üstelenecek yargının ve mensuplarının hesapverirliğini sağlamamız, onların da yönetim ve oligarşik kesiminin hesapverirliğini sağlayacağından emin olmamız gerekiyor. İşte o zaman Aristo'nun savunduğu "demokraside insan değil, hukuk egemen olmalıdır" idealini gerçekleştirebiliriz.

Yükleniyor...

Yükleniyor...

← ÖNCEKİ

SONRAKİ →

Mehmet Gün

Yazarın Diğer Yazıları

...

- > Terör 15.07.2025
- > Hâkim ve savcı tayinleri 01.07.2025
- > Öcalan (ve ABD) ile anlaşma ne? 03.06.2025
- > Tahterevallide demokrasi 20.05.2025
- > Ulemanın yöneticilere yamanması 06.05.2025